

Kwaliteit van leven in Europa: Impact van de crisis

Samenvatting

Inleiding

De Europese enquête over de kwaliteit van het bestaan (*European Quality of Life Survey* of kortweg EQLS) is een inmiddels ingeburgerd instrument waarmee de kwaliteit van het bestaan in de EU wordt gedocumenteerd en geanalyseerd. Aan de hand van de enquête, die voor het eerst werd gehouden in 2003, worden onderwerpen onderzocht die relevant zijn voor het leven van Europese burgers, zoals werkgelegenheid, inkomen, onderwijs, huisvesting, gezinsleven, gezondheid, de balans tussen werk en privéleven, levensvoldoening en de kwaliteit van de samenleving zoals die wordt ervaren. De analyse bekijkt hoe subjectieve en objectieve criteria zich tot elkaar verhouden en wat de relatie is tussen de opgetekende attitudes en voorkeuren enerzijds en de bestaansmiddelen en levensomstandigheden anderzijds.

In 2011 is de EQLS voor de derde maal gehouden. Uit deze enquête komt een authentiek beeld van de levensomstandigheden en de sociale situatie in de EU naar voren, waardoor het mogelijk wordt de ervaringen en omstandigheden in de verschillende lidstaten met elkaar te vergelijken. De ingrijpende economische en maatschappelijke veranderingen die zich tussen de tweede EQLS uit 2007 en de derde EQLS in Europa voltrokken, komen ook tot uiting in deze laatste enquête. Daardoor kan Eurofound in het overzichtsverslag een aantal voorlopige indicaties geven van belangrijke veranderingen. Dankzij de EQLS is het niet alleen mogelijk de veranderingen in de samenleving te volgen, maar kunnen ook opkomende trends en aandachtspunten voor de toekomst nauwkeurig worden vastgesteld.

Beleidscontext

Toen Commissievoorzitter Barroso de Europa 2020-strategie presenteerde, benadrukte hij het volgende: "De afgelopen twee jaar verloren miljoenen burgers hun baan. De crisis heeft een schuldenlast veroorzaakt waar we nog jaren mee zullen worstelen. Onze sociale cohesie is extra onder druk komen te staan." De financiële en economische crisis heeft geleid tot een verslechtering van de levens- en arbeidsomstandigheden, met aanzienlijke negatieve gevolgen voor het dagelijkse leven van sommige burgers. Het is tegen deze achtergrond dat de Europese instellingen een nieuw beleid en nieuwe strategieën ontwikkelen om de kwaliteit van het bestaan te handhaven en te verbeteren. Voorbeelden hiervan zijn de

mededeling *Het bbp en verder* van de Europese Commissie en de instelling van de commissie-Stiglitz-Sen-Fitoussi over het meten van economische prestaties en sociale vooruitgang.

Belangrijkste bevindingen

- Het waren vooral mensen met een laag inkomen die de voorgaande twaalf maanden negatieve financiële gevolgen ondervonden en aangaven meer moeite te hebben om de eindjes aan elkaar te knopen. Deze groep meldde ook meer problemen met het vinden van een evenwicht tussen werk en privéleven, gezondheid en de toegang tot gezondheidsdiensten.
- Werkloosheid – en met name langdurige werkloosheid – heeft een enorme impact op het persoonlijke gevoel van welbevinden. Langdurig werklozen ondervinden de meeste sociale uitsluiting.
- Voltijds werkende vrouwen geven vaker dan mannen aan moeite te hebben om werk en privéleven met elkaar in evenwicht te brengen. Aangezien de vrouwelijke beroepsbevolking toeneemt, is dit een probleem dat sterk toeneemt. Ook zijn vrouwen door de bank genomen minder tevreden dan mannen met bepaalde openbare diensten, met name zorg- en gezondheidsdiensten.
- De landen die een betere kwaliteit van het bestaan melden, zijn gelegen in het noorden en het westen van de EU, terwijl het voornamelijk Zuid- en Oost-Europese landen zijn die melding maken van een meer ongunstige situatie.
- Minder dan 30 % van de respondenten in Griekenland, Slowakije en Portugal gaf aan optimistisch te zijn over de toekomst, terwijl dit percentage in Denemarken en Zweden 80 % was.
- In alle lidstaten blijft de tevredenheid met de persoonlijke levenssituatie relatief hoog – hoger dan de tevredenheid over de kwaliteit van de samenleving of de plaatselijke omgeving.

- Meer dan een op de drie respondenten verklaarde in een slechtere financiële situatie te verkeren dan twaalf maanden eerder – met name mensen met lage inkomens en mensen in de leeftijdsgroep van 50-64 jaar.
- De kwetsbaarste groepen – het laagste inkomenskwartiel, werklozen, ouderen in Midden- en Oost-Europa – vertonen in de periode tussen beide enquêtes de grootste daling in het persoonlijke gevoel van welbevinden.
- Familie blijft in alle landen een grote rol spelen als basis van sociale contacten en voornaamste bron van steun bij het vervullen van dagelijkse of urgente behoeften. Het verrichten van onbetaald werk, in het bijzonder de zorg voor kinderen en ouderen, blijft in deze context een belangrijk element.
- Het vertrouwen in overheidsinstellingen, vooral regeringen en parlementen op nationaal niveau, neemt af. Dit is met name duidelijk waarneembaar in de landen die het sterkst getroffen worden door de economische crisis.
- De achterstandspositie waarin werklozen zich bevinden, is schrijnend en hoe langer de werkloosheid duurt, hoe groter de negatieve gevolgen ervan – wat zich uit in minder levensvoldoening, meer sociale uitsluiting en minder vertrouwen in anderen.
- Er is sprake van een toenemende perceptie van tegenstellingen tussen rassen en etnische groeperingen, en een groeiende groep mensen constateert spanningen tussen rijk en arm. Deze sociale spanningen zijn met name waarneembaar onder degenen die het meest achtergesteld zijn, en de risico's van deze ontwikkelingen voor de sociale samenhang dienen te worden onderkend.
- Maatregelen om sociale uitsluiting aan te pakken hoeven niet uitsluitend op de arbeidsmarkt of zelfs het verhogen van het inkomen gericht zijn; mensen die lid zijn van een vereniging of vrijwilligerswerk doen bijvoorbeeld, voelen zich minder buitengesloten.
- De kwaliteit van de huisvesting lijkt weliswaar voor velen te zijn verbeterd, maar het vertrouwen dat men de huidige woning kan behouden, neemt af, met name onder mensen met een hypotheek, en dit was zichtbaar in alle inkomensgroepen. Er zijn maatregelen nodig om de woonzekerheid te verbeteren en ontbering te voorkomen.
- Er worden steeds meer kinderen buiten het huwelijk geboren, en eenoudergezinnen blijken op de meeste gebieden die van belang zijn voor de kwaliteit van het bestaan in het nadeel te zijn. Het is zaak niet alleen de inkomenssituatie van deze gezinnen te verbeteren, maar ook hun sociale en arbeidsintegratie.

Beleidsadviezen

- Levensvoldoening wordt in verband gebracht met inkomen, maar ook een slechte gezondheid is een constante factor die van invloed is. Er dient aandacht te worden besteed aan de ongelijkheden op gezondheidsgebied in het algemeen, maar in het bijzonder aan de slechte gezondheid van ouderen in Midden- en Oost-Europa.
- Het is misschien niet onmiddellijk evident welke invloed de crisis op de levensvoldoening heeft, maar dat er sprake is van een daling van geluk en optimisme is al wel zichtbaar. Voorkomen moet worden dat het vertrouwen van de burgers in een neerwaartse spiraal geraakt – en hier is een rol weggelegd voor zowel de media als de regeringen.
- Voor beleidsmakers moet de prioriteit in de allereerste plaats bij kwetsbare groepen liggen. De aandacht moet echter ook uitgaan naar de situatie van mensen die zich op het eerste gezicht in een gunstige positie lijken te bevinden, maar die in feite worstelen met problemen in verband met werkgelegenheid, schulden, onzekerheid wat betreft hun huisvesting en toegang tot diensten.
- Respondenten verklaren steeds meer moeite te hebben om hun werk en hun gezinsleven met elkaar in balans te houden, en er is behoefte aan erkenning voor werknemers, doorgaans vrouwen, die de last dragen van regelmatige zorg voor ouderen.

Methodologie

Het veldwerk voor de derde Europese enquête over de kwaliteit van het bestaan (*European Quality of Life Survey – EQLS*) in de 27 lidstaten vond plaats van september 2011 tot en met februari 2012. De meeste interviews werden afgenomen in het laatste kwartaal van 2011. De EQLS is een enquête onder mensen van 18 jaar en ouder die sinds ten minste zes maanden in de EU wonen. Uitsluitend de geselecteerde respondenten werden persoonlijk in hun eigen huis geïnterviewd – voornamelijk over hun eigen omstandigheden, maar in sommige gevallen (bijv. inkomen, woonruimte) ook over hun gezin. Afhankelijk van de bevolkingsomvang werden in elke lidstaat 1 000 tot 3 000 interviews afgenomen.

Het veldwerk voor onderzoek in zeven kandidaat-lidstaten of pretoetredingslanden (Kroatië, IJsland, de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië, Montenegro, Kosovo, Servië en Turkije) vond plaats in de periode mei-juli 2012 en de resultaten daarvan zullen op een later tijdstip worden verspreid.

Aanvullende informatie

Het volledige verslag, *Kwaliteit van leven in Europa: Impact van de crisis* is te vinden op de website <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1264.htm>

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Teresa Renahan, voorlichtingsambtenaar, via ter@eurofound.europa.eu